

ІХТІОНІМИ ДЛЯ ІСПАНСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДНИХ СЛОВНИКІВ

УДК 81'374=134.2

Розглянуто проблеми поліморфізму та асиметрії термінів на позначення видів риб в іспанській та українській мовах; проаналізовано проблеми їх представлення у двомовних перекладних словниках, родо-видові відношення між ними, варіантність наукових, товарних і народних назв. Пропонуються підходи до перекладу цих термінів залежно від ситуації перекладу.

Ключові слова: переклад, іхтіонім, термін, лексикографія, родо-видові відношення, лакуна.

Фокін С.Б. *Ихтионимы для испанско-украинских переводных словарей.* Рассмотрены проблемы полиморфизма и асимметрии терминов, обозначающих виды рыб в испанском и украинском языках; проанализированы проблемы их представления в двуязычных переводных словарях, родо-видовые отношения между ними, вариативность научных, товарных и народных названий. Предлагаются подходы к переводу терминов в зависимости от ситуации перевода.

Ключевые слова: перевод, ихтионим, термин, лексикография, родо-видовые отношения, лакуна.

Fokin S.B. *Ichthyonyms for Spanish-Ukrainian translational dictionaries.* The article is focused on several problems of ichthyonyms translation, such as their polymorphism, asymmetry in Spanish and Ukrainian. Their presentation in translational bilingual dictionaries is also treated, as well as the hyponymic/hyperonymic relationships between these terms. Approaches to translation of ichthyonyms depending on the situation of translation are proposed.

Key words: translation, ichthyonym, term, lexicography, hyponymic/hyperonymic relations, lacuna.

Як відомо, окремі терміносистеми спеціалізованих мов (так званих “підмов”) становлять серйозну проблему для перекладача-практика з низки причин: 1) відсутність у перекладача спеціальних знань *ad hoc*; 2) нестача задовільних перекладних еквівалентів у словниках; 3) відсутність спеціалізованих термінологічних словників з певних галузей. Цілком логічно, що останнім часом такі “підмови” стали об’єктом пильної уваги як у перекладознавчих, так і в синхронно-порівняльних дослідженнях (див. напр., О.В. Орличенко, І.А. Щур., С.С. Нагорна [3; 7; 2]). Виняткові труднощі для перекладача, безперечно, становить і підмова іхтіології. В іспансько-

українській та інших доступних нам мовних парах ця проблема ще не стала об'єктом спеціального дослідження.

Отже, актуальність дослідження зумовлена як практичними потребами перекладачів, так і необхідністю розробки великого іспансько-українського словника, здійснення теоретичних узагальнень в перекладознавстві, зокрема, в галузі спеціального перекладу. Праця перекладача в Україні значно ускладнюється відсутністю багатьох спеціалізованих перекладних словників, зокрема, якщо робочими мовами є іспанська та українська (лексикографічні розробки в цій мовній парі обмежуються декількома спеціалізованими словниками та малими словниками загального користування). За таких умов залишаються два шляхи перекладу терміна: доволі тернистий пошук перекладного терміна металінгвістичним шляхом (через одномовні тлумачні словники, енциклопедії, довідники, консультацію з фахівцями) або звернення до двомовних перекладних словників загального користування. Перший шлях, хоч вірогідніше приведе до правильного рішення, неминучо пов'язаний з часовими витратами, подекуди безрезультатними. Натомість звернення до словників загального користування, безумовно, дуже вартісних і корисних, часто не допомагає розв'язати перекладацьку проблему. Вони, як відомо, обслуговують переважно рецептивну фазу перекладу (див. напр., В.Г. Гак, Л.В. Щерба [1, 72-73; 6, 300-301]), тобто, радше допомагають зрозуміти зміст тексту оригіналу, ніж сформулювати варіанти перекладу. У свою чергу, словники, призначені для перекладачів, мають характеризуватись багатством перекладних варіантів, враховувати міжмовні лексико-граматичні розбіжності, подавати приклади найтипівіших трансформацій, словом, допомагати сформулювати перекладний варіант [1, 73-75].

Комп'ютерна ера внесла свої позитивні корективи у розвиток великих словників. Якщо в "паперовій" лексикографії принцип економії сторінок і розподіл словників за спеціалізацією в тій чи іншій галузі ще був цілком доречним і виправданим, в комп'ютерній лексикографії практично немає

обмеження щодо обсягу реєстру слів [4], адже електронна пам'ять і швидкий пошук дозволяють вмістити, швидко відсортувати та знайти набагато більше даних, ніж нині напрацьовано лексикографічних джерелах якоїсь мовної пари. Відтак, комп'ютерний варіант загального двомовного перекладного словника може постійно розширюватись, успішно функціонувати і як словник загального користування, і як знаряддя для перекладача, охоплювати все більше термінів. Щоправда, сучасні "паперові" словники загального користування, як правило, вже містять значну кількість термінологічних одиниць, і слід очікувати, що їхні комп'ютерні аналоги будуть містити ще більше. Відображено в них і найпоширеніші назви риб (іхтіоніми), хоч і не так багато, як хотілося б перекладачам. Тим не менш, проблема іхтіонімів у перекладних словниках пов'язана не лише з кількісним, а й з якісним аспектом самих словникових статей. Як буде показано далі, перекладні відповідники для тих термінів, що вже зафіксовані у словникових статтях, часто не задовольняють перекладача. Тобто, окрім кількісного збільшення реєстру слів, можлива й доцільна оптимізація вже наявних словникових статей з іхтіонімами. І якщо в загальному вигляді питання перекладу термінів у словниках порушувалося неодноразово (напр., щодо перекладу зоонімів та фітонімів, див. С. Флорин [5, 396-398]), іхтіоніми ще не стали об'єктом спеціального дослідження в двомовній перекладній лексикографії. Отже, маємо на меті описати типові проблеми, що виникають при перекладі іхтіонімів, і запропонувати комплексний підхід до їх розв'язання з урахуванням останніх надбань термінознавства, лексикографії та перекладознавства.

Провідним у сучасному термінознавстві є ономасіологічний та семасіологічний підходи до перекладу термінів, які дозволяють не лише дати перекладний варіант, а й врахувати суть, значення терміна, що їх детально описує Т. Кабре [8, 108-109]. Зокрема, такі підходи передбачають переклад терміна у два етапи: 1) ідентифікація предметів, понять чи явищ, які він позначає; 2) пошук назв у мові перекладу, які відповідають змісту й

визначенню ідентифікованих предметів чи явищ. У свою чергу термінографи розробили зручну стандартну схему представлення термінів у спеціалізованих глосаріях, як двомовних, так і багатомовних, яка претендує на універсальність і охоплює такі характеристики: сам термін, еквіваленти іншими мовами, галузь використання, дефініцію, джерело, елементи тезауруса [9]. Здавалося б, багатомовний термінологічний глосарій з урахуванням таких позицій міг би стати оптимальним знаряддям для перекладача. Так справді могло б бути в “ідеальній” термінологічній системі, де чітко витримувались би принципи одно-однозначності термінів та відсутності синонімії серед них. Однак іхтіологічна номенклатура є далекою від такого ідеалу, а глосарії не можуть замінити перекладні словники через вузькість правої частини: термінографія, на відміну від перекладознавства, не враховує варіантність перекладних відповідників залежно від ситуації перекладу. Таким чином, для повноти розв’язання порушеної проблеми іхтіонім слід розглядати як потенційний об’єкт трьох наук – термінознавства, лексикографії й перекладознавства, які можуть взаємно збагатитись.

Двомовна перекладна лексикографія, безумовно, покликана обслуговувати в першу чергу практику перекладу. На практиці за типами труднощів перекладу підмови можна умовно поділити на дві групи: 1) складені переважно з універсальних термінів (напр., фізика, хімія); 2) складені зі значної кількості термінів-реалій (напр., юриспруденція). Іхтіологію слід радше віднести до першої групи. Тож, на перший погляд, якщо відомі види риб вже описано різними мовами у відповідних довідниках, їхній переклад не повинний був би становити специфічних труднощів. Тим не менш, є онтологічні підстави, що дозволяють передбачати певні проблеми. Зокрема, в Україні водяться приблизно в 100 разів менше видів риб, ніж їх існує у світі. Точна кількість видів коливається, і в енциклопедіях наводяться приблизні округлені дані. Так, за даними УРЕС, в світі відомо понад 25 тис. видів риб (з них сучасних – понад 20 тис.), поширених всесвітньо. В СРСР – понад 1500 сучасних видів, у т.ч. в УРСР – близько 200 [18, 362]. За більш

актуалізованими даними, зокрема, Вільної енциклопедії “Вікіпедія”, в світі існує близько 30 тис. видів риби, а в Україні – дещо більше 200 [11]. Таким чином, логічно очікувати наявність значної кількості лакун в українській мові. Отже, навіть первинні теоретичні міркування показують, що терміни-іхтіоніми вимагатимуть специфічного підходу при перекладі.

Фактичним матеріалом дослідження послугувала документація, що в 2008 році була використана Посольством Королівства Іспанії в Україні під час торговельної місії в Києві іспанських виробників риби. Переговори між іспанською та українською сторонами здійснювались переважно за посередництва українських перекладачів, і майже в усіх з них виникали ті чи інші проблеми при пошуку перекладних відповідників. Для представлення найтипівіших з них та узагальнення найскладніших випадків перекладу нами проаналізовані терміни на позначення 49 видів риби та рибних продуктів, що згадувались на місії, та їхні робочі перекладні відповідники українською мовою, що їх використовували перекладачі під час переговорів.

Мусимо зазначити, що робочі перекладні відповідники часто були достатніми для порозуміння підприємців, однак, через широке вживання генералізацій (напр., “хек” замість “європейська мерлуза”, що є одним з найпоширенішим видом хеку), інтернаціоналізмів (“*догфіш”), okazionalnih запозичень (“*тунець *yellowfin*”, український відповідник – “жовтоплавниковий тунець” [12, 14]) запропоновані терміни не завжди відповідали загальноприйнятим назвам цих риби в мові перекладу, з якими, до речі, не завжди були обізнані і самі підприємці. Тому для аналізу ми також провели пошук відповідних латинських наукових та українських товарних назв у довідковій літературі. Труднощі такого пошуку полягали в тому, що україномовні довідники та визначники переважно обмежуються тими видами риби, що мешкають в окремих регіонах України або ж окремими родинами, або певним ареалом (наприклад, Чорноморським басейном). Дещо повнішими є деякі російськомовні довідники, однак, приміром, атлас-визначник Н.А. Мягкова (1994 р.) охоплює 600 видів риби, але не дає

подвійних латинських назв [16]. В такій ситуації, на нашу думку, найповніше різні види риб з урахуванням іхтіонімів, подвійних латинських наукових і народних назв у багатомовній базі даних *Fish Base*, що містить 31 800 видів з відповідними науковими назвами, 281 300 народні назви й 49 700 зображень [20]. Цей електронний довідник дозволяє практично безпомилково перейти від іспанської назви риби до латинського наукового терміна, а від нього – до інших мов, хоча українську мову ще не включає. Широко використовують цей довідник і українські біологи для пошуку латинських назв, російських варіантів. Чи не єдиним з доступних довідкових видань, у яких можна перейти безпосередньо від латинської саме до української товарної назви, є ДСТУ 4416: 2005 “Риби океанів і прибережних морів. Номенклатура біологічна і товарна” [12], де містяться назви 204 українських товарних назв риб (видів охоплено більше). Документ стосується саме зарубіжних риб, і не охоплює чорноморський та азовський ареал [12, 1], отже, саме підходить для ідентифікації риб, що можуть імпортуватися з Іспанії. Користуються наші дослідники і даними Вільної енциклопедії “Вікіпедія”, яка дозволяє здійснювати переклад безпосередньо з іспанської на українську, і, за їхніми усними свідченнями, часто дає точні варіанти, відсутні в інших словниках. На нашу думку, з огляду на великі лексикографічні складнощі перекладачі не повинні нехтувати таким потужним ресурсом як електронні багатомовні енциклопедії, зокрема, на стадії пошуку первинного варіанта перекладу, який підлягає обов’язковій перевірці в одномовних довідниках.

Досвід спілкування з перекладачами, що працюють з іспанською мовою в різних регіонах України, показує, що вони ведуть пошук термінологічних відповідників різними способами, часто консультуються з фахівцями. Проте, за умов того, що іспансько-українська лексикографія перебуває в зародковому стані, а її надбання обмежуються переважно кишеньковими та шкільними виданнями, наші професіонали перекладу майже не звертаються до словників малих форматів під ред. В. Сахна (40 000 слів) або ж під редакцією М. Жердинівської (20 000 слів) [17; 13]. Перед тим, як розпочати

складний пошук у фаховій літературі, перекладачі намагаються розв'язати проблему легшим шляхом і звертаються до іспансько-російської частини більш потужного словника, яким є “*Lingvo 13*”, що включає іспансько-російський та російсько-іспанські словники під редакцією Г. Туровева, Б. Нарумова, понад 60 різних спеціалізованих словників. Його достойною альтернативою є словник під ред. Л. Мартінеса Кальво [10], що, за відгуками перекладачів, містить доволі солідну кількість термінів. Потім знайдені російські варіанти перекладаються на українську мову (з цією метою можна порадити словники, що їх уклали Г.У. Ліндберг [15] і О.В. Федоненко [19] та деякі інші.). Переклад через посередництво російської мови справді часто виявляється продуктивним. Проте, така схема може виявитись хибною з декількох причин: 1) в російській мові може бути відсутній відповідний термін (лакуна), і це не обов'язково означатиме, що лакуна так само наявна в українській мові; 2) вже на етапі іспансько-російського перекладу виникає низка проблем. Щодо першої проблеми, то варто використовувати такий довідник, в якому можна було б перейти безпосередньо від латинської подвійної назви до української. Щодо другої проблеми, то проілюструємо її на типових прикладах і покажемо шляхи її розв'язання.

Наприклад, термін “*tintorera*” в “*Lingvo 13*” перекладено як “*сельдяная акула*”. Словник Л.Мартінеса Кальво пропонує варіант “*акула (самка)*”. Така неоднозначність спонукає звернутися до спеціалізованого біологічного довідника. У довіднику *Fish Base* знаходимо латинську назву “*Prionace glauca*” [20], що відповідало б російській назві “*голубая акула*” (укр.: “*блакитна акула*”). А “*сельдяная акула*”, запропонована в “*Lingvo 13*”, відповідає подвійній латинській назві “*Lamna nasus*”, що, не відповідає терміну “*tintorera*”, з якого ми починали пошук. Тобто, як бачимо з наукової назви, оригінальний і перекладний варіанти, запропоновані словником, належать не лише до різних видів, а й до різних родів.

Попри тенденції будь-якої терміносистеми до уникнення асиметричного дуалізму, в іхтіологічній номенклатурі часто немає одно-

однозначної відповідності між терміном і певним видом. З одного боку, один термін може позначати декілька видів. З іншого, один і той самий вид або ж рід може мати значну кількість синонімічних термінів. Так, іспанський іхтіонім “*lenguado*” охоплює 72 різних види риб; в той самий час в іспанській мові налічується 30 назв на позначення тунця [21]. Синонімію створюють переважно розмаїтість народних назв та ареальна неоднорідність лексики іспанської мови. Якщо співвіднести дані Fish Base (281 000 народних назв на 32 000 видів [20]), можна дійти висновку, що в середньому на 1 вид у різних мовах припадає десяток народних назв. Проблему синонімії іхтіонімів можна розв’язати, звертаючись до латинської метамови (ономасіологічний підхід). Система подвійних латинських назв справді є майже ідеальною картотекою термінів, в якій витримується принцип моносемії, й відсутня синонімія.

Труднощі перекладу іхтіонімів не обмежуються згаданими проблемами. В словниках зустрічаються випадки й підміни в словниках родового видовим. Наприклад, для перекладу іхтіоніма “*caballa*” “*Lingvo 13*” пропонує два варіанти: “макрель, скумбрія”, які, власне, є родовими поняттями (узагальнюють низку понять даного роду). Відтак, у перекладі відбувається генералізація, що веде до семантичної втрати, часто неприпустимої при спеціалізованому перекладі. Окрім родового термін “*caballa*” також має видове значення, а саме “*Scomber scombrus*” (товарна назва українською мовою – “скумбрія атлантична” [12, 14]). Втім, у торговельній сфері деталізація виду часто непотрібна й недоречна, і в ролі товарної назви може також використовуватись родовий термін “скумбрія” (“*Scomber spp.*” [12, 14]). Узагальнюючий термін використовується в товарній назві ДСТУ, коли немає можливості або необхідності встановлювати точний вид риби [12, 2].

Отже, генералізація іхтіонімів при перекладі не завжди є помилкою, а інколи навіть стає необхідністю, зокрема, в торговельній сфері, якщо не йдеться про науковий переклад. Тим не менш, двомовний перекладний словник повинний бути корисним для будь-якої ситуації перекладу, давати

відповідник і наукової, і товарної назви (а, за можливістю, – і народні назви). Ступінь точності перекладного еквівалента обиратиме сам перекладач залежно від ситуації перекладу.

Деякі товарні назви можуть стосуватися цілої сукупності риб не лише різних видів, а й навіть різних родів. Яскравим прикладом виступає іхтіонім “*jurel*”. Згідно з даними “Вікіпедії”, “*jurel*” охоплює 17 видів, 4 різних роди; *Fish Base* пов’язує цей іхтіонім близько з 30 видами, проте, тільки три з них відповідають мовному ареалу Іспанії (інші – країнам Латинської Америки), причому лише один з них визнає *FAO (United Nations Food and Agriculture Organization)* – “*Thrachurus thrachurus*”, а вживання терміна на позначення інших видів розглядається як місцеві або народні назви [20]. Зрозуміло, що словники найближчого майбутнього не повинні ігнорувати жодної з них. Очевидно, такі відмінні за генетичними показниками риби мають схожі товарні й кулінарні властивості, що є підставою для об’єднання їх під однією назвою “ставрида” [11] або ж товарною назвою “ставрида атлантична” [12, 11]. Цей термін в українській мові дійсно покриває найпоширеніші види, що їх включає іспанська назва “*jurel*” [12, 22]. З кулінарної точки зору таку рибу цілком доречно розглядати і як реалію. Відтак, обидва варіанти можуть виявитись адекватними, і в залежності від ситуації перекладу може вживатися транскрипція “хурель” [22] (скажімо, це доречно в художній літературі). Натомість у словнику “*Lingvo 13*” в правій частині словникової статті “*jurel*” є вказівка лише на один вид “*большеглазый каранкс*”, що можна охарактеризувати як гіпонімізацію, яка теж призведе до втрати точності перекладу, якщо використовувати цей відповідник безапеляційно.

Що стосується лакун в мові перекладу, то такі випадки нам теж траплялись. Наприклад, “*merluza de cola*” (“*Macruronus magellanicus*”) ще не має однозначного зафіксованого відповідника в українській мові: цей вид не фігурує у ДСТУ 4416: 2005 “Риби океанів і прибережних морів. Номенклатура біологічна і товарна” [12]. В таких випадках можна радити вживання генералізації (“хек”, “мерлуза”), інколи з супроводжуючим

уточненням за допомогою латинської подвійної назви з видовим прикметником, напр.: хек (“*Macruronus magellanicus*”). ДСТУ, в свою чергу, рекомендує наступне: “Для риб, товарну і наукову назву яких не зазначено, (...) може бути використана назва, яка загальноживана у словниках, каталогах, а також у договорах (контрактах) на постачання цього виду риби (...)” [12, 2].

Специфічність і широта іспаномовного ареалу робить необхідним врахування країни, де вживається той чи інший термін. Виходячи з матеріалу дослідження й для зручності у даній статті розглядаємо лише ті назви, що вживані в Іспанії. Тим не менш, зауважимо, наприклад, що для терміна “*bonito*” *Fish Base* дає 107 різних варіантів тлумачення, серед яких лише один відповідає Іспанії, і вважається народною назвою на позначення виду “*Sarda sarda*” [20].

Отже, іхтіоніми слід розглядати як важливу й невід’ємну частину не лише спеціалізованих словників, а й двомовних перекладних словників загального користування. Основними труднощами їх перекладу є значний поліморфізм, асиметрія між іспанськими та українськими термінами, наявність лакун, відсутність одно-однозначних еквівалентів у двомовних перекладних словниках та широка термінологічна синонімія. Окрім того, додаткову проблему становить і те, що двомовні перекладні словники не завжди успішно розв’язують проблему перекладу через неповноту даних і, подекуди, підміну родових понять видовими і навпаки. Шляхами розв’язання цих труднощів може бути використання ономазіологічного та семасіологічного підходів, зокрема, звернення до однозначної класифікації видів, виконаної за допомогою латинських подвійних назв.

Особливості аналізованої терміносистеми, яка може бути задіяна в науковій, торговельній та побутовій сферах, визначають підхід до перекладу іхтіонімів та можливість варіантості їх перекладу. Підбір відповідника (товарного, наукового, народної назви, транскрипції) залежить від сфери, для якої здійснюється переклад (торгівля, наука, навчання, художня література) й

від ситуації перекладу взагалі. Відтак, до правої частини статті двомовних словників доречно включати усі можливі типи відповідників. У перспективі підхід, розроблений для перекладу іхтіонімів, очевидно, з певними поправками можна використати й для перекладу інших зоологічних та ботанічних назв. Перспективним видається і продовження дослідження в напрямку пропозицій щодо оформлення словникових статей для майбутнього великого іспансько-українського словника, пошук народних назв риб в українській мові та їх включення до правої частини словникових статей.

Для компактної ілюстрації підсумків, глибини проблеми та напрямків розв'язання в Таблиці 1 наводимо перекладні відповідники для деяких іспанських іхтіонімів, враховуючи лише мовний ареал Іспанії.

Таблиця 1. Перекладні відповідники іспанських іхтіонімів

іхтіонім (іспанською мовою)	робочий відповідник під час торговельної місії у 2008 р. (українською мовою)	варіант, що пропонує словник “ <i>Lingvo</i> <i>13</i> ” (російською мовою)	варіант, що пропонує словник під ред. Л.Мартінеса Кальво (російською мовою)	подвійна наукова назва згідно з <i>Fish Base</i> (латинською мовою)	товарна назва згідно з ДСТУ 4416: 2005 (українською мовою)	перекладний варіант згідно з Вільною енциклопедією “Вікіпедія” (українською мовою)
<i>tintorera</i>	акула (різні типи)	<i>сельдяная</i> <i>акула</i>	<i>акула</i> (<i>самка</i>)	<i>Prionace</i> <i>glauca</i>	блакитна акула	_____
<i>merluza</i> <i>de cola</i>	хек	_____	_____	<i>Macruronus</i> <i>magellanicus</i>	_____	_____
<i>jurel</i>	ставрида	<i>большеглазый</i> <i>каранкс</i>	<i>сорт</i> <i>морской</i> <i>рыбы</i>	<i>Trachurus</i> <i>trachurus</i>	ставрида атлантична	_____
<i>bonito</i>	пеламіда	<i>макрель</i> (<i>рыба</i>)	<i>род</i> <i>маленького</i> <i>тунца</i>	<i>Sarda sarda</i>	пеламіда	пеламіда атлантична
<i>caballa</i>	скумбрія	<i>макрель,</i> <i>скумбрія</i>	<i>макрель</i>	<i>Scomber</i> <i>scombrus</i>	скумбрія атлантична	скумбрія, макрель, баламут

Література

1. Гак В.Г. О разных типах двуязычных словарей // Тетради переводчика. – Вып. 2. – М., 1964. – С. 71-78.

2. Нагорна С.С. Граматична сполучуваність конкретних дієслів у текстах різних підмов наукового стилю // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. праць. – К., 2004. – Вип.10. – С.449-454
3. Орличенко О.В. Португальсько-українські паралелі термінотворення у підмові біохімії // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. Вип. 34-36 – К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2004 – С.135-140.
4. Селегей В. Электронные словари и компьютерная лексикография [Електронний документ]. Режим доступу: www.lingvoda.ru
5. Флорин С. Чем словари не удовлетворяют переводчика // Мастерство перевода. Сб. № 10. – М.: Сов. писатель, 1975. – С. 381–402.
6. Щерба Л.В. Опыт общей теории лексикографии // Языковая система и речевая деятельность. – Л., 1974 – С. 265-304.
7. Щур І.А. Підмова спілкування комп'ютерників: комунікативно-прагматичний аспект // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. праць. – К., 2003. – Вип.9. – С.351-355.
8. Cabré M.T. La terminología y la traducción especializada // Manual de documentación y terminología para la traducción especializada. – Madrid: Arco/Libros. - 2004. – P. 89-122.
9. Melby A., Budin G. & Wright S.-E. Terminology Interchange Format (TIF) // Sendeban: Revista de la Facultad de Traducción e Interpretación de Granada. – Granada, 1993. – n°4 – P.69-110.

Словники та довідкова література

10. Большой испанско-русский словарь / под ред. Мартинеса Кальво Л. – М.: ЕСПАНЬОЛ. -1995. – 891 с.
11. Вільна енциклопедія “Вікіпедія” [Електронний документ]. Режим доступу: www.wikipedia.org
12. ДСТУ 4416: 2005. Риби океанів і прибережних морів. Номенклатура біологічна і товарна [Текст]. - Введ. с 2006.07.01. / Л. Горобець та ін. – К.: 2006. – 50 с.
13. Іспансько-український словник / Уклад. М. Жердинівська. – К.: Основи, 1996. – 226 с.
14. Линдберг Г.У. Определитель и характеристика семейства рыб мировой фауны / Г.У. Линдберг. – Л., 1971. – 471с.
15. Линдберг Г.У. Словарь названий пресноводных рыб СССР на языках народов СССР и европейских стран /Г.У. Линдберг, А.С. Герд. – Л., 1972. – 368с.
16. Мягков Н.А. Атлас-определитель рыб. М.: Просвещение, 1994. – 282 с.
17. Словник українсько-іспанський, іспансько-український / Уклад. В.Ф. Сахно, С.А. Коваль; заг. Ред. В.Т. Бусла. – Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун». - 1997. – 534 с.
18. Українська Радянська Енциклопедія. – 2-е видання. – Т. 9. – К., 1983. – С. 362.
19. Федоненко О.В. Російсько-український словник іхтіологічних та гідрологічних термінів. – Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2004. – 108 с.
20. Fish Base [Електронний документ]. Режим доступу: <http://www.fishbase.org/Summary/SpeciesSummary.php?ID=886>.
21. Kirchner J.V. Diccionario multilingüe de especies marinas para el mundo hispano. Reseña // Punto y coma. – n 11. – 1992. – [Електронний документ]. Режим доступу: <http://ec.europa.eu/translation/bulletins/puntoycoma/11/puc119.htm>
22. The Translation Workplace [Електронний документ]. Режим доступу: http://www.proz.com/kudoz/spanish_to_russian/zoology/1140843-jurel.html